

Rozhovor s Petrem Pyškem k ocenění Česká hlava 2022

Zdravíme čtenáře a nejdříve vysvětlení. Byli jsme osloveni, abychom položili několik otázek našemu kolegovi Petru Pyškovi při příležitosti jeho ocenění Národní cenou vlády Česká hlava. Vzhledem k tomu, že oba s ním úzce spolupracujeme, známe jej a velmi často s ním probíráme různá, nejen vědecká, témata, připravit tyto otázky nebylo jednoduché. Rozhovorů na téma věda již Petr poskytl celou řadu. Zejména v poslední době, když dostal Českou hlavu. Proto zkusíme zabrousit nejen do vědy, ale i do osobní roviny.

Úvodem

Národní cena vlády Česká hlava se uděluje podle ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) nařízení vlády č. 71/2013 Sb. o podmínkách pro ocenění výsledků výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z 27. února 2013.

Prof. RNDr. Petr Pyšek, CSc., je vedoucím Oddělení ekologie invazí Botanického ústavu AV ČR, které v r. 2004 založil. Působí také na katedře ekologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Jako jeden ze zakladatelů moderní invazní ekologie stál u zrodu pochopení invazního procesu a spoluvytvářel teoretický základ tohoto oboru, včetně koncepčního rámce invazí a klasifikace invazního procesu a terminologie, která se stala standardem a byla přijata organizacemi typu Mezinárodního svazu ochrany přírody (IUCN) a Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD). Její aplikace umožnila raketový rozvoj oboru v posledním desetiletí. Založil světovou databázi invazních rostlin GloNAF (Global Naturalized Alien Flora), která se stala milníkem ve výzkumu. Jako jediný český vědec je na seznamu Highly Cited Scientists nepřetržitě od r. 2014 a v současnosti je nejcitovanějším invazním biologem na světě.

Práce Petra Pyška zásadním způsobem přispěla k vytvoření evropského výzkumného prostoru biologických invazí, je vedoucím autorem a koordinátorem pravidelně vydávaných národních katalogů nepůvodních rostlin, které hloubkou vzhledu nemají obdoby. S kolegy vydali i evropskou a celosvětovou flóru nepůvodních druhů. Stal se též průkopníkem přístupu, který nahlíží na invaze z opačné strany, z pohledu zdrojových flór a jejich osudu po zavlečení do jiných částí světa. Zmíněná témata představují jen výsek jeho vědeckého zájmu. Je nositelem řady tuzemských i mezinárodních ocenění, členem Učené společnosti ČR a čestným členem České botanické společnosti.

Více na www.ceskahlava.cz

MH: Petře, pokud bys měl vyjmenovat několik zásadních okamžiků, které určily tvou životní cestu až k současnému velkému úspěchu, které by to byly?

Myslíte současný úspěch, díky kterému jsem se stal tak trochu Krytonem? Vždycky jsem mu trochu záviděl, že si může vyměnit hlavu, někdy by to člověk bral. A vidíte, hned tu máme jednu z důležitých věcí, které k tomu také přispěly, a to jsou mezilidské vztahy. Ne že by mi Červený trpaslík nebo Městečko South Park nějak v kariéře pomohly, ale možnost sdílet s kolegy i takové věci je osvěžující. Ale vážně, ten první zásadní okamžik je spojen s mým otcem, dodnes si pamatuji louku v Plzni, kde jsem v r. 1972 nasbíral první běžné kytky do herbáře – o tom jsem mluvil už mnohokrát. Středoškolské soutěže, Biologická olympiáda a Natura Semper Viva, kde jsme zpracovávali a obhajovali odborné práce, moje vůbec první byla o ruderalní vegetaci jedné plzeňské skládky. Dnes už nežijící botanici, mnozí opravdoví guruové oboru, od kterých jsem měl to štěstí se učit nejen botanice, ale i životním postojům – František Procházka, Vladimír Skalický, Josef Holub, Tomáš Sýkora. Ale patří sem i další lidé, např. nedávno zesnulá paní Jiřina Kalousová, úžasná osoba, která ty středoškolské olympiády a následná terénní soustředění organizovala; dodnes nechápu, jak tu bandu rozjívených pubertáků ukočírovala, navíc s grácií a šarmem. Když jsem si od kolegy, který si o ni napsal přímo autorovi, koupil na začátku 80. let knihu Johna Harpera *Population biology of plants* a ta změnila můj pohled na ekologii a způsob, jakým jsem o ní do té doby přemýšlel. Dál samozřejmě listopad 1989, ten někam nasměroval každého v mé generaci, a s tím související pobyty na Oxfordské univerzitě v letech 1991 a 1994. František Krahulec, dlouholetý vzácný přítel a tehdejší ředitel Botanického ústavu, který mě v r. 1996 vzal do Průhonice; traduje se, že mě tam moc nechtěli, protože jsem nosil dlouhé vlasy, v uchu náušnici a provázela mě poněkud divoká pověst. Franta mě ostatně už předtím přivedl v r. 1989 jako redaktora do časopisu *Preslia* a ani tehdejší šéfredaktor pan profesor Zdeněk Černošský nebyl úplně nadšen, zjevně se bál, jak to dopadne. Počátek milénia a evropské projekty, DAISIE a ALARM, celá ta plejáda úzas-

1 Petr Pyšek převzal 4. prosince 2022 Národní cenu vlády Česká hlava. Slavnostní večer se konal v sídle Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy. Foto z archivu Česká hlava PROJEKT z. ú.

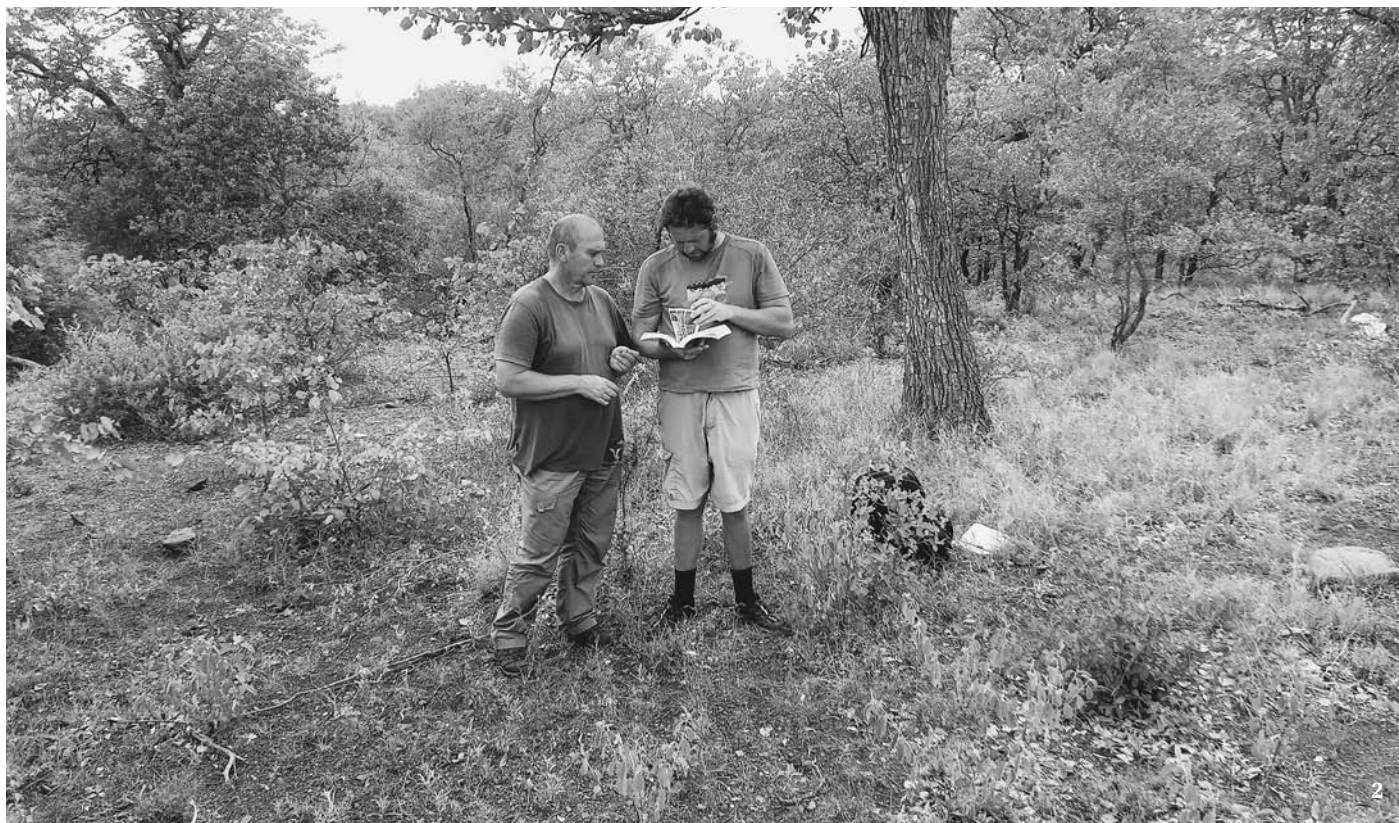
ných lidí, z nichž mnozí jsou dnes špičkami světové invazní ekologie. Spolupráce s kamarádem od školních let Vojtou Jarošíkem, který bohužel před deseti lety předčasně zemřel; nikdy jsem si s nikým tak odborně nerozuměl. Takže hlavně štěstí na lidi, byl by to dlouhý výčet, mnohé z nich dobře znáte a mezi ně patříte i vy dva. A samozřejmě rodina – bez nich by to taky nebylo.

JP: Jak ses vlastně srovnával s prací tvého táty? Působili jste ve stejném oboru. Nechtěl jsi někdy dělat něco jiného, třeba zvířata?

Jasně že mě to táhlo spíš ke zvířatům, u malých dětí je asi snazší probudit zájem o zoologii než o botaniku. Začínal jsem jako akvarista a terarista na základní škole s přítelem Jindrou Durasem, dnes známým hydrobiologem. Pokud jde o tátu, nikdy tam nebyla nějaká potřeba revolty či vyrovnávání se s jeho osobností nebo autoritou. Já jsem si dost dělal, co jsem chtěl, on mě v podstatě bezvýhradně podporoval. Fytoindikace úniků ropných uhlovodíků, kterými jsme se zabývali, mě brzy přestaly bavit, když se z toho stala rutina. Vlastně jsme se poměrně brzy specializačně rozešli, a když mě to začínalo táhnout ke skutečné vědě, on šel do penze. Ale byli jsme opravdu kamarádi a užili jsme si spoustu legrace. Dodnes na tu společnou práci rád vzpomínám.

MH: Česká republika patří svou populací i ekonomikou mezi menší země.

Počet grantů Evropské výzkumné rady a obdobných mezinárodních hodnotících kritérií není moc lichotivý. Přesto zde „vyrostlo“ množství přírodovědců, biologů, zejména botaniků světového formátu, kteří jsou ikonami svých oborů a mají uznání mezinárodní komunity. Čím myslíš, že to je? Je za tím tradice, zahrnující osobnosti, jako byli bratři

Preslové nebo Jan Evangelista Purkyně? Nebo za to vděčíme Karlu IV., který založil v Praze univerzitu, místo aby upevňoval svou moc mečem? V mnoha jiných oblastech bilance našeho národa vyznívá mnohem méně příznivě.

Asi jsme jako národ opravdu šikovná, vynalézaví, umíme dělat věci na koleně – tím jsme si i ve vědě pomáhali, když tu chyběly přístroje a infrastruktura, schopnost nějak si poradit byla nutností. Možná nás odvěká poloha mezi sférami vlivu mocností naučila umět ve věcech chodit, bohužel asi i v negativním slova smyslu. Umíme se semknout, našťastí i při důležitějších věcech, než je hokej, jak ukázal třeba začátek koronavirové epidemie nebo pomoc Ukrajině, ale dlouho nám to nevydrží. Ale když má země jednu z nejstarších univerzit, asi by se takové dědictví mělo projevit, něco tomu národu dát do vínku. Jenže těch čtyřicet let komunismu nás vrhlo strašně zpět. I po třiceti letech máme nejlepší univerzity někde ve druhé polovině první tisícovky, což mi připadá vpravdě tragické (ať už si o kritériích myslíme cokoli). Možná si tu svou schopnost jen namlouváme, nejlepší instituce by přece měly být mnohem výš. Leccos by se určitě dalo dělat lépe. Nejsm si úplně jistý, zda jsou pravou cestou ke zlepšení neustále vyhlášené a inovované strategie (což zní natolik byrokraticky, že to připomíná socialistické plánování). Možná nestačí dát těm nejschopnějším prostředky a nechat je pracovat, třeba už je na této úrovni nutné jim naplánovat, co vlastně mají dělat? Spíš o tom ale pochybuju, sám věřím, že nechat lidi dělat, co je baví, samozřejmě v určitých mantinelech, vždycky přinese nejlepší výsledky – zkušenost od nás z Botanického ústavu nebo našeho oddělení tomu napovídá, ale možná to při organizaci vědy na úrovni celé země už tak nefunguje, nevím. Jak říkají Angličané: „Who am I to argue...“

JP: Jak moc je důležité nezůstávat v jedné instituci dlouhou dobu? Ty jsi byl před působením v Botanickém ústavu ještě v Institutu aplikované ekologie v Kostelci nad Černými lesy. A na stážích v Anglii. Jak důležité to bylo?

Někdo sedí v jedné instituci celý život a má skvělé výsledky, někdo místo mění často a má je taky – a ještě více je ve vědě lidí, kteří je v obou případech nemají. Já jsem na dvou prvních působištích setrval vždy sedm let, v Průhonících už teď „krouťm“ osmadvacátý rok. Co se týče stáží, je možné, že v dnešní době mailů a zoomu a všemožných setkávacích aplikací už to není tak důležité jako pro mou generaci před třiceti lety, ale pro mladé to nepochybně má pořád velký význam. Pro mě byly pobyty v Anglii naprosto zásadní, umožnily mi vidět, jak se věda dělala venku; dnes už se od západních institucí každodenním fungováním v podstatě nelišíme, ale pamatuju si, že v r. 1991 byl třeba obrovský rozdíl v efektivitě schůzování – oni si řekli, co je potřeba, a rozešli se, u nás se věci dlouze a opakovaně rozebíraly. Řekl bych ale, že největší benefit z výjezdu v mladém věku je, že si člověk vytvoří osobní kontakty.

MH: Na druhou stranu, v naší vědě je také mnoho lidí, kteří se pohybují okolo průměru. Má jejich působení smysl? Nebylo by efektivnější, kdyby ve vědě zůstali jen ti výjimeční? Má smysl být průměrným vědcem? Není to trochu jako být průměrným fotbalistou, který ve 35 letech ukončí kariéru tím, že hraje okresní přebor, a pak už jen vzpomíná na zašlou slávu, která ale ani nebyla?

To vůbec ne, podle mě to cenu má. Jedním z úkolů vědy je budovat určitou znalostní základnu, zejména v našem oboru potřebujeme data, smysluplné debaty... Ostatně,

kdo zhodnotí příspěvek „průměrného“ vědce, který svým dotazem vnukl geniálnímu vědci myšlenku, která někam vedla a něco změnila? Co dnes považujeme za průměr, může příští generace velebit, když v tom objeví zapomenutou perlu. Navíc pokud to ty „průměrné“ baví, jsou spokojení, přenášejí to dál, na děti, do společnosti, podílejí se na její kultivaci, jsou třeba skvělí popularizátoři. A kdyby ve vědě zůstali jen ti výjimeční, jak říkáš, neměli by zpětnou vazbu a někteří by rychle „zblbli“, dojímajíce se svou velkostí. A jak by se vlastně poznalo, že jsou výjimeční? Opět by byl někdo průměrný, protože ten průměr by se jen posunul a kdoví jestli. Myslí si, že podhoubí je skutečně zásadní – když přepočítáš počet Nobelových cen za vědu na obyvatele, zase jsou v čele velké státy, byť jejich pořadí se trochu prohodí (Británie, Německo, USA, Francie), protože výjimečná kvalita vyrůstá z toho základu.

Je to jako ve sportu, velké národy jsou obecně úspěšnější, přestože třeba při fotbale je na hřišti pouhých 11 hráčů; máš je ale z čeho vybírat. Takže ano, má velkou cenu být průměrným vědcem, ať už to měříme jakkoli, a čistě matematicky potřebujeme i ty podprůměrné (stejně jako podprůměrné fotbalisty – i věda je dnes už kolektivní hra). Důležité je, aby se u nás všechno posouvalo nahoru ve srovnání se světem. Na druhou stranu, neexistuje žádné lidské právo dělat vědu, navíc je věda velmi drahá, takže to, že se v ní ne každý udrží, je výsledek přirozeného a očistného procesu.

JP: Co jsou tvé nejlepší výsledky a projekty, co z toho, co jsi dělal nebo na čem ses podílel, má podle tebe největší význam? A kdybys musel vybrat jen několik věcí, které by to byly?

Kdyby opravdu jen několik, tak asi kontextuální analýzy, které jsme začali před nějakými 15 lety razit s již zmíněným

2 Petr Pyšek a Martin Hejda v Krugero-
vém národním parku určují druhy rostlin
v rámci projektu sledujícího vliv velkých
byložravců na vývoj vegetace.

Foto J. Čuda

3 S dcerami na Havajských ostrovech,
kde se v r. 2015 konala konference
o ekologii a managementu invazních
rostlin (EMAPi). Foto J. Pyšková

Vojtou Jarošíkem, jehož statistická erudice
to umožnila inovativním způsobem ucho-
pit. Za posledních 10 let samozřejmě pro-
jekt GloNAF. Dnes už je zřejmé, že před-
stavoval milník ve výzkumu rostlinných
invazí (když jsme si s Martenem Winterem;
pozn. redakce: z Deutsches Zentrum für
integrative Biodiversitätsforschung v Lip-
sku; v r. 2011 začali na toto téma vyměňovat
maily, netušili jsme, kam nás to zavede).
Frameworkové články s Davem Richardso-
nem (pozn. redakce: Centre for Invasion
Biology, Stellenbosch University v Jiho-
africké republice) a dalšími, které obor
snad posunuly; přehledy je dobré občas
psát, protože si člověk i sám pro sebe věci
uspořádá a ujasní. S Milanem Chytrým,
dalším blízkým dlouholetým spolupracov-
níkem, jsme přitáhli pozornost k významu
habitátů pro invaze, na tom se významnou
měrou podílí i Martin. Série katalogů ne-
původní flóry České republiky, aktualizov-
vaných jednou za 10 let; nedávno vyšlo už
třetí vydání. Ale je i několik věcí spíše
organizačních, ze kterých mám radost –
třeba série Alien Floras a Faunas v časopise
Biological Invasions, kterou jsem vymyslel
a založil; dnes už je tam přes 20 článků.
V jeho redakční radě jsem od r. 1999, kdy
začal vycházet, a málokdo ví, že jsem po
založení takového časopisu v jednom článku
volal o čtyři roky dřív, než k tomu došlo.
A časopis Preslia, kterému pomáhám na
svět už čtvrté desetiletí a který, troufám si
říci, českou botaniku pomohl zviditelnit
na mezinárodní scéně.

**MH: Jakými vlastnostmi se podle
tebe liší výjimeční vědci od těch
průměrných? Jsou chytřejší?
Pracovitější? Soustředěnější?
Nebo jen měli více štěstí?**

Asi trochu od všeho, co zmiňuješ, ale hlav-
ně si myslím, že ti opravdu výjimeční jinak
myslí a to myšlení zapadne do kontextu
doby – nebo z něj naopak vypadne, v po-
zitivním slova smyslu, takové to „thinking
outside the box“. Možná se pletu, ale u lidí
jako Darwin nebo Einstein to určitě nefun-
govalo tak, že by dělali všechno konven-
čně a průměrně a pak se jednou probudili
a dostali geniální nápad. Spíš myslím, že
výjimeční vědci k objevům směřují a ten
proces je konzistentní. Takže tu jinakost
myšlení bych viděl jako nejdůležitější.
Ale dá se to těžko pochopit, protože do
cizí hlavy nemůžeš, abys sis to vyzkou-
šel, a aplikovat svůj způsob myšlení na
činy a skutky jiných nemá smysl – nelze
opravdu pochopit někoho, kým nejsi. Kdy-
by přišel kouzelný dědeček, přál bych si
možná den v cizí hlavě, ale dával bych si
pozor, kam bych vlezl. Možná Stephen
King, ale to bych nemusel přežít, tak mož-
ná Tolkien. Ale ještě k těm vědcům, hodně
to podle mě záleží na štěstí – na koho na-
razíš, u koho se vyučíš (značná část naší
práce je řemeslo, kdo tě inspiruje, jaký člo-
věk je onen mentor sám. Někdo je solitér
a nikoho nevychová, jiný se rozdá.

**JP: Myslíš, že je to jiné ve vědě
a v jiných oborech lidské činnosti?
Co je vlastně měřítkem úspěchu?
Scientometrie? Popularizace? Schopnost
získávat granty a poskytovat zázemí
těm méně šikovným? Ochota dělat někte-
ré méně populární činnosti, jako bývá
úřad v instituci nebo výuka na škole?**

Zase od všeho trochu a záleží, jak definu-
ješ úspěch, a také se to liší podle oboru
vědy. Scientometrie je určité univerzální
platidlo a lepší asi nemáme, třebaže se s ní
poslední dobou zachází jak s lehkou dě-
vou, která se vetřela na večírek a nemá tam
co dělat – všichni se po sobě dívají a tváří
se, já ji nepozval. Podotýkám, že mám na
mysli tu normální, řekněme poctivou,
scientometrii a nechávám stranou různé
predátorské časopisy a podobné věci, které
ji diskreditují, a myslím hlavně citovanost,
nikoli honbu za prostým počtem publika-
cí. Ona ale scientometrie hodně koreluje
s ostatními kariéerními ukazateli, jako jsou

třeba zvané přednášky na velkých sympo-
ziích, zájem médií. Představa, že budou
jakési komise hodnotit opravdovou kvali-
tu jednotlivých publikací, je sice chvály-
hodná, ale zároveň docela iluzorní. Pro-
blém je, že lidí schopných každý článek
zodpovědně posoudit – při tom obrovském
množství publikací a soutěží a neustálé
potřebě mezi vědci vybírat a rozlišovat –
se jaksi nedostává. Věda je čím dál speci-
lizovanější, a pokud bychom chtěli skuteč-
ně robustní způsob hodnocení, museli by
články posuzovat lidé, kteří jim opravdu
rozumějí. A je tu další aspekt, ne vždy se
hned pozná, co je opravdu dobré, co když
se to ukáže až po čase? Ideální systém ne-
existuje a je třeba jednoduchých kvantitativ-
ních ukazatelů – že nějak publikuješ a někdo
tvou práci cituje, ukazuje, že se o ni aspoň
odborná komunita zajímá. Musíme mít na
paměti, že třeba taxonomie jakožto lokálně
příslušná věda v rámci našeho oboru má
svá specifika, ale s tím už se pracuje, např.
Highly Cited Papers na Web of Science to
berou v úvahu. Někdy může jít o negativní
citace, žeš publikoval nějakou blbost, ale
v obecné rovině to funguje. Využití scien-
tometrie se ale nesmí přehánět, zejména
na začátku kariéry, a mechanické uplatňo-
vání je špatné, jakkoli redukce na jediné
číslo je pro úředníka velkým pokušením.
Ale celoživotní kariéra se scientometricky
měřit dá – u malých čísel je to nespolehlivé,
velká smysl dávají. A k části otázky týkající
se grantů, zázemí, popularizace – tím se
vlastně vracíme k debatě o průměrnosti.

**JP: Právě tvůj obor, biologické invaze,
má relativně dobrý aplikační potenciál.
Nebudeme tu opakovat problémy spoje-
né s invazemi. Zde si dovolíme odkázat
na pěkné číslo Živy z r. 2018 věnované
invazím. Ale co s čistě teoretickými
tématy, jak je „prodat“ veřejnosti?
MH: Pokud nastanou těžké časy, lze
očekávat, že společnost (stát) bude mít
tendenci šetřit právě na akademické
vědě, která společnosti nepřináší
na první pohled žádný přímý užitek.
Jak bys argumentoval pro udržení
akademické vědy i v hubených dobách,
kdy se šetří na všem možném?**

Já myslím, že skvělý argument nám dal do
ruky pan profesor Antonín Holý, asi nej-
větší český vědec posledních desetiletí –
těžko si představit lepší důkaz užitečnosti
a nepostradatelnosti základního výzkumu
než jeho příběh (pozn. redakce: blíže Živa
2007, 3: XXXV; 2019, 3: LXXV–LXXVI).
Tím se dá veřejnosti argumentovat pořád
dokola. A když přiškrtneme kohoutek, ome-
zíme podhoubí, ze kterého občas vzejde
něco výjimečného – přírodovědné obory
stojí na tradici, předávání znalostí, a když
to přerušíš, najednou nemáš, koho se jít
zeptat, nebudou studenti, snadno se utlu-
mí celá specializace. A třeba představa,
že takto zajde na úbytě taxonomie, je dost
hrozná. Naději skýtá, že ji všichni občas
potřebujeme, včetně molekulárních bio-
logů a představitelů dalších moderních
směrů, o ekolozích ani nemluvě. A snad
i přirozená lidská potřeba umět rostliny
pojmenovat, související s prostou zvěda-
vostí. Sám jsem celoživotně velký fan-
da poznávání rostlin, přestože člověk jejich
názvy samozřejmě zapomíná.

MH: Do jaké míry se shoduje publikační zdatnost s kompetencí v daném oboru? Napadá mě několik případů lidí, kteří jsou expertními znalostmi zcela výjimeční, ale napsat vědecký článek pro ně představuje trápení s nejistým výsledkem.

Pro mě jsou publikace jazyk, kterým mluvíme, základní výsledek našeho snažení – když nepublikuješ, je to, jako kdyby pekař dělal skvělé těsto, ale to mu leželo v lednici, k rohlíkům už by se nedostal, nebo by je neuměl upéct. Podivný je ovšem systém současného publikování, kdy dochází ke zcela bezostyšnému přelévání veřejných peněz do soukromých rukou velkých vydavatelství. Za veřejné peníze uděláš výzkum (který jiní vědci zadarmo recenzují) a nejenže to bezplatně poskytneš časopisu, ale ještě zaplatíš za to, že ten časopis práci zveřejní – a ty částky rozhodně nejsou malé. Bohužel z toho asi není v současné době cesta ven; každý si rád zaplatí za Nature, protože se o článku všichni dozvědí a nepřímo se zvýší šance, že dostane další peníze, které bude opět moci dát Nature... prestiž časopisu hraje ohromnou roli. A pak také, vědu dělá čím dál víc lidí a všichni potřebují publikovat, aby se ve vědě udrželi, což systém udržuje v chodu.

Ale představa, že by takový model ekonomicky fungoval v jakémkoli jiném oboru lidské činnosti, je absurdní. Když už jsem zmínil pekaře (je vidět, jak se s věkem priority přesouvají k jídlu), jako by za vlastní peníze nakoupil těsto, vyvinul know-how, upekl chleba, ten odnesl do obchodu, a pokud by mu ho obchod schválil, zaplatil by mu pekař za to, že ho rozdá zákazníkům. Nebo – záleží na modelu – by neplatil, ale všichni, včetně jeho rodiny, by si chleba museli koupit a on by z tržby neviděl ani korunu, zůstala by obchodu. V časopisech, kde se neplatí za zveřejnění, platí za přístup předplatitelé a knihovny – to je třeba Nature. Ten první případ je třeba Nature Communications – zaplatíte přes 100 tisíc, a pak už to mají čtenáři zadarmo ke stažení. V současnosti tolik oblíbené preprinty (zveřejnění nerecenzované verze článku na speciálních serverech), které zdánlivě tok peněz do velkých nakladatelství obcházejí, dělají víc škody než užítku – když někam pověsíte nesmysl, je tam navždy a cituje se a přebírá, popírá to jeden ze základních principů vědy, tedy recenzní posouzení (peer review). Alternativou se snad zdá být „diamond open access“, kde autoři za publikaci neplatí. Tento model se snaží omezit náklady na nutnou technickou podporu spojenou s vydáváním. Opět to ale podle mého názoru naráží na neochotu vědců publikovat v nových časopisech, které ještě nemají renomé. V některých oborech to ale údajně začíná fungovat.

JP: Víím, že současný systém financování vědy je takové čertovo kolečko. Píší se projekty, nejlépe na to, pro co už jsou nasbírána data. Pak lze celkem rychle napsat články, které s tématem souvisejí a dají se uvést do závěrečné zprávy. Napadá tě, jak systém zlepšit a nepodporovat neproduktivní projekty? Asi nenapadá. Je to hra, kterou všichni hrajeme. Pokud má tvá práce určitou kon-

4 V Krugerově národním parku.
Foto M. Hejda

tinuitu, je jasné, že se témata rozvíjejí a překrývají a ne vždy začínáš s něčím úplně novým. Zase jde o to najít míru a posoudit, kdy je to ještě přijatelné – od toho jsou ale panely Grantové agentury ČR, které podle mého názoru fungují dobře. V některých případech se články k řešenému tématu objeví až několik let po ukončení projektu, což je špatně; v posledních letech v tomto ohledu učinila Grantová agentura výborný krok tím, že poskytuje možnost odložit závěrečnou zprávu a získat tak čas na zpracování dat a dotažení publikací. Na druhou stranu, vrtat se v tom, zda řešitel splnil do detailu úplně všechno, také není úplně ideální přístup; třeba v našem oboru pracujeme s živými organismy a nelze si dopředu všechno přesně naplánovat, do hry vstupují nepředvídatelné okolnosti, ukáže se, že problematika je složitější, než si řešitel myslel. Zvenčí se může zdát, že by to možná chtělo víc důvěry v řešitele, ale Grantová agentura ví asi sama nejlépe, nakolik to je, či není možné.

MH: Co nebo kdo ti v současné době dělá největší radost?

Radost v životě má dvě roviny, ta opravdu důležitá je rodina, děti – těší mě sledovat profesní život všech tří mých dávno dospělých žen a intelektuální a fyzické pokroky mých dvou ještě nadlouho malých mužů. Vnoučci mi změnili život, moc mě baví. Druhá rovina je ta relaxační – od šestnácti let mi dělá radost hudba, od Simona s Garfunkelem přes Metallicu po Milese Davise. A baví mě zkoumat, jak to zní, za kvalitním zvukem se honím celý život. Ale pozor, byť jsem odkojen vinyllem, nejsem jeho vzývač, jdu digitální cestou. Koncerty, od prvního v květnu 1985, kdy jsme jeli do Budapešti na Dire Straits, jich bylo nepočítaně a málokoho z ikon svého mládí jsem neviděl naživo. Samozřejmě, fotbalová Slavia je srdeční záležitostí, se sportem se poji šťastné emoce – zažiješ ve vteřině absolutní zvrat od obrovského zmaru k totální euforii. Liga mistrů, postup Slavie přes Seville, čtyři góly Spartě v derby za polčas, to jinde nezažiješ. Ale není to jen Slavia, obecně prožívám úspěchy českých sportovců, hokej, tenis, teď jsem hodně fandil Argentině na mistrovství světa ve

fbale, mám rád silné příběhy a ten Lionel Messiho je jeden z největších v historii sportu. Profesně mi dělá radost pozorovat i vás mladé, nebo Afrika, která pro mě po letech představuje návrat do terénu... Je toho hodně.

JP: A já budu v té negativní roli. Co tě naopak mrzí?

Že odcházejí lidé, letos máma, dva kamarádi z mládí, muzikantů nepočítaně... právě teď Jeff Beck, kterého jsem ještě vloni viděl naživo, to mě dost zasáhlo, stejně jako smrt Davida Bowieho, Toma Pettyho. Starý svět odchází a jde to rychle. Vždycky si přehraju některá jejich alba – a dělám to až příliš často. Vadí mi určité věci v politice, estébáci a bývalí komunisté ve veřejném prostoru bezostyšně se deroucí do nejvyšších funkcí – jediný prezident, za kterého jsem se za svého života nestyděl, byl Václav Havel a teď, před volbami, jsem se děsil, aby to tak nezůstalo. Na druhou stranu, po dlouhé době jsem hrdý na premiéra, předsedu senátu. Obecně mi vadí v politice krátkozrakost a uvažování v horizontu volitelnosti, které nás jednou možná přivede do záhuby – klimatická krize jako by neexistovala, arogance ve vztahu k přírodě pokračuje. Něco se dělá, ale málo a pomalu. A válka na Ukrajině – hnus, děs, hrůza. Pořád nechápu, jak se to může v naší části světa v této době dít, jak to tomu (dosadte si některý z výrazů, kterými ho častujeme v našich hovorech) může procházet. Štvou mě některé věci ve společnosti, současná někdy až extrémní hyperkorektnost, nedostatek velkorysosti, závist, neschopnost znát své místo, ale to jsou asi univerzální životní ingredience, a když se objeví ve vašem bezprostředním okolí, možná je dobře dát si to do perspektivy a vážit si ostatních věcí. Machismus a nerovný přístup k ženám, stále v české společnosti, obávám se, hluboce zakořeněný, a to i leckde v akademickém prostředí, kde bys to možná ani nečekal. Jako otoc dvou dcer to vnímám obzvlášť citlivě. Prznění jazyka – všechna ta „o něčem“ a „mějte hezký večer“ a „wow“ a „otevřete svoje oči“ a spousta dalších prohrěšků, co tahají za uši, nebo z nich jednoho ty oči bolí. Asi deformace syna češtinářky a redaktora. Teď koukám, že ta negativní část je delší, ale tak to není. Já jsem občas hodně šťastnej chlápek; dokud to nedospěje do setrvalého stavu, bude to dobrý, protože jak říkal pan doktor Plzák, celodenně šťastný je jenom idiot...

A ať někdy v budoucnu nejsme my ani Petr obvinění z netransparentnosti a nedeklarování nezávislosti: Petr Pyšek byl náš školitel v doktorském studiu a v současné době je vedoucím Oddělení ekologie invazí, kde oba působíme. Tímto chceme poděkovat za hezký rozhovor, a hlavně podporu našich projektů a vstřícnost, se kterou se setkáváme. Dveře na jakoukoli konzultaci a „pokec“ jsou vždy otevřené. Díky moc.

Martin a Honza

Gratulujeme Petru Pyškovi k ocenění a těšíme se na další spolupráci!

Redakce Živý

Ke čtení také např. Živa 2018, 5: CXXI–CXXIII.